

snašla, ali je uspešno odolela totalitarizmu. Ocenom ustaške i socijalističke diktature kao totalitarne, a HSS-a kao njihove demokratske žrtve, ističe se kontinuitet zle hrvatske sudbine. O tome svedoči poglavlje "Infiltracija nacifašističke i boljševičke ideologije u Hrvatskoj između dva rata" (Bilandžić 1999, 107-120). Da se ne bi podleglo pogrešnim vizijama treba razviti odgovarajuću sliku istorije i prilagoditi je ukusu novih moćnih saveznika. Bilandžićev oslonac na hrvatsku tradiciju razlikuje se od službenog kursa HDZ-a, gde su kao najveći sinovi hrvatskog naroda zapisani: Tomislav ujedinitelj, Starčević otac, Radić žrtva, Stepinac svetac, Tuđman obnovitelj. A u etnogenezi, krajnje konzervativne struje i danas, kao u NDH, traže poreklo Hrvata kod proroka Zaratustre, ističući potpuno različito poreklo od Srba. Hrvati su navodno stari oko 4500 godina, a akademik D. Jelčić pisao je pogovor za memoare Ante Pavelića (Gruden, Gabric, Buljan 1997). Još manje je moguće kod Petranovića naći dodirne tačke sa radikalnim srpskim revizionizmom. U Srbiji su akademici uvrstili Milana Nedića među 100 najznačajnijih Srba, a najznačajnija nacionalna ličnost iz prošlosti kod srpske kulturne elite (po istraživanju iz 1997) je Sveti Sava, a zatim Karađorđe, Njegoš i V. Karađžić (Ilić, 1998, 35). Poredeći ovlašno dva srednjoškolska udžbenika istorije nije teško uočiti da je u jugoslovenskom daleko manje revizionizma nego u hrvatskom (Gaćeša, Živković, Radović 1994, Vujčić 1998). U jugoslovenskom udžbeniku je neizmenjena ocena suštine NOB-a i komunističkog antifašizma, četništvo i Nedićeva politika nisu rehabilitovani zbog saradnje sa okupatorom, istaknut je ključni doprinos Crvene armije kod oslobađanja od fašizma, priznat je Titov ratni, a delom i mirnodopski učinak, ali je osuđen Titov kult ličnosti, luksuzni život, neracionalno zaduživanje, itd. (Gaćeša, Živković, Radović 1994). Radikalni revizionizam u Hrvatskoj razvija se u sklopu žive reklerikalizacije, a misionarsko katoličanstvo proglašeno je sastavnim delom nacionalnog identiteta. U Srbiji nacionalno jezgro inteligencije poima svetosavsko pravoslavlje kao ključnu komponentu nacionalnog identiteta, a kao najznačajniji savremeni Srbin 1997. istaknut je Patrijarh Pavle (Ilić 1998, 362), Hilandar se proglašava izvorom srpske duhovnosti, a neki akademski istoričari ozbiljno razmatraju tezu o Srbima kao narodu najstarijem. Ipak treba dodati da je stupanj klerikalizacije u Srbiji do 2001. bio manji, a isticanje patrijarha kao najznačajnijeg Srbina, V. Ilić objašnjava nedostatkom svetovnog vođe koji bi nacionalnoj inteligenciji mogao da zadovolji očekivanja u novoj situaciji.

Ni kod Bilandžića nema klerikalizma, pravaštva niti pankroatizma. On kontinuitet hrvatske istorije ne poima misionarski u duhu odbranbenog katoličkog bedema, već više nastoji da odgonetne prekretnice hrvatske istorije u njenoj socijalističkoj fazi. Vidan je napor pisca da procesima priđe višeslojno. Ali ni tu njegove ocene nisu lišene protivrečnosti: Titovu čistku iz 1971. pisac je 1979. nazvao "raspletom i rešenjem političke krize" (Bilandžić 1979, 426), "što je bilo praćeno sve jačim sukobima koji su počeli ugrožavati evolutivni proces izgrađivanja samoupravne, federativne i nesvrstane Jugoslavije" (Bilandžić 1979, 441). Isti čin 1999. osuđen je kao jedan od partijskodržavnih udara "koji su prekinuli demokratizaciju i uspostavili čvrstu ruku" (1999, 629). U knjizi iz 1999. ovaj događaj ocenjen je kao ključni. Sporna 10. sednica CK SKJ, na kojoj je 1970. službeno potvrđen kurs hrvatskog nacionalizma (koju je Tito najpre podržao, a kasnije pod uticajem Kardelja osudio), ocenjena je kao prekretnički "povijesni događaj" i posvećen joj je zaseban odeljak (1999, 557-568). "10. sednica je široko otvorila vrata slobodnijem političkom životu i duhovnom stvaralaštvu" (1999, 579), "politika je postala otvorena prema građanima" (isto). Na sličan način su neki srpski istoričari ocenili ne manje rizičnu tzv. antibirokratsku revoluciju u Srbiji krajem 1980-ih godina ("Dogodio se narod"). Bilandžić je u Historiji SFRJ 1979. izneo znatno uzdržaniju